

## प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना तर्फ विनियोजित बजेटबाट कृषि सामग्री कम्पनी लि.मार्फत खरिद एवं विक्री वितरण हुने प्राङ्गारिक मल अनुदान कार्यविधि, २०७३

प्रस्तावना: प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना तर्फ विनियोजित बजेटबाट कृषि सामग्री कम्पनी लि. मार्फत खरिद एवं विक्री वितरण हुने प्राङ्गारिक मलमा दिइने अनुदानको व्यवस्थित रूपमा संचालन गरी प्राङ्गारिक मलमा कृषकहरुको पहुँच तथा उपयोगको अभिवृद्धि गरी गणस्तरयुक्त कृषि उपजको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन तथा कृषकलाई कृषि व्यवसायबाट आत्म निर्भर गराउन आवश्यक भएकोले कृषि विकास मन्त्रालयले यो कार्यविधि बनाई लागु गरेको छ।

### परिच्छेद १ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस कार्यविधिको नाम “प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना तर्फ विनियोजित बजेटबाट कृषि सामग्री कम्पनी लि. मार्फत खरिद एवं विक्री वितरण हुने प्राङ्गारिक मल अनुदान कार्यविधि, २०७३” रहेको छ।

(२) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

### २. परिभाषा :

- (क) “प्राङ्गारिक मल” भन्नाले नेपालमा उत्पादन भई प्राङ्गारिक तथा जैविक मल नियमन कार्यविधि, २०६८ (संशोधन सहित) बमोजिम दर्ता भएको प्राङ्गारिक मल सम्झनु पर्दछ।
- (ख) “समिति” भन्नाले प्राङ्गारिक मल अनुदान वितरण व्यवस्थापन समिति भन्ने सम्झनु पर्दछ।
- (ग) “मन्त्रालय” भन्नाले कृषि विकास मन्त्रालय सम्झनु पर्दछ।
- (घ) “उद्योग” भन्नाले प्राङ्गारिक तथा जैविक मल नियमन कार्यविधि, २०६८ (संशोधन सहित) बमोजिम दर्ता भएको प्राङ्गारिक मल उद्योग सम्झनु पर्दछ।
- (ङ) “विक्रेता” भन्नाले मल उद्योग वा उत्पादक वा मल आपूर्तिकर्ताले खडा गरेको डिलर वा बिक्रेता भन्ने सम्झनु पर्दछ।

१



(च) “सुपरजोन/जोन/ब्लक/पकेट” भन्नाले प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना अन्तर्गत वर्गीकृत सुपरजोन/जोन/ब्लक/पकेटलाई जनाउँछ ।

### ३. उद्देश्य :

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना तर्फ विनियोजित बजेटबाट कृषि सामग्री कम्पनी लि. मार्फत खरिद एवं विक्री वितरण हुने प्राज्ञारिक मल अनुदान सम्बन्धि क्रियाकलापलाई व्यवस्थित रूपमा संचालन गरी प्राज्ञारिक मलमा कृषकहरुको पहुँच तथा उपयोग बढाउने ।

### परिच्छेद २

#### अनुदान वितरण व्यवस्थापन सम्बन्धि

#### ४. प्राज्ञारिक मल अनुदान वितरण व्यवस्थापन समिति :

(१) प्राज्ञारिक मल अनुदान वितरण व्यवस्थापन समिति देहाय बमोजिम रहनेछ ।

(क) श्री सचिव, कृषि विकास मन्त्रालय	संयोजक
(ख) श्री सह-सचिव, योजना महाशाखा, कृषि विकास मन्त्रालय	सदस्य
(घ) श्री कार्यक्रम निर्देशक, माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, कृषि विभाग	सदस्य
(ङ) श्री प्रमुख माटो विज्ञ, माटो विज्ञान महाशाखा, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद	सदस्य
(च) श्री प्रबन्ध सञ्चालक, कृषि सामग्री कम्पनी	सदस्य
(छ) श्री सह-सचिव, खाद्य सुरक्षा, कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा वातावरण महाशाखा, कृषि विकास मन्त्रालय	सदस्य सचिव

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको बैठक आवश्यकतानुसार बस्नेछ ।

(३) समितिको बैठकमा सम्बन्धित विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(४) समितिले आवश्यकता अनुसार मल वितरणको मापदण्ड बनाई लागु गर्न सक्नेछ ।

(५) समितिको बैठक भत्ता नियमानुसार हुनेछ ।

#### ५. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : समितिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः


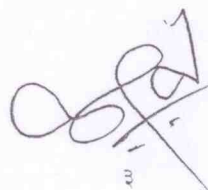
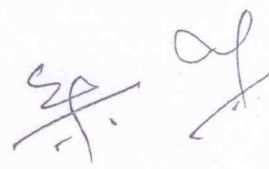
(क) अनुदानित मूल्यमा विक्री वितरण गरिने मलको व्यवस्थापन गर्ने ।

- (ख) कृषि सामग्री कम्पनीलाई दिनु पर्ने अनुदान रकम स्वीकृत गर्ने ।
- (ग) अनुदानित मूल्यमा उपलब्ध गराइने मलको खरिद, संचय, तथा विक्रीवितरण गरे बापत कम्पनीलाई दिनु पर्ने कार्य सञ्चालन खर्च निर्धारण गर्ने ।
- (घ) मापदण्ड बमोजिमको मल वितरण भए/नभएको एकिन गरी न्यून गुणस्तरको मल उत्पादन र वितरण गर्ने फर्म/व्यवसायलाई कानून अनुसार कारवाहीका लागि सम्बन्धित निकायलाई निर्देशन दिने ।
- (ङ) यो समितिले आवश्यकता अनुसार क्षेत्रीय तथा जिल्लास्तरमा समिति गठन गर्न सक्नेछ र साथै आफुमा भएको अधिकार प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
- (च) अनुदान वितरण सम्बन्धी अन्य आवश्यक काम गर्ने, गराउने ।

**परिच्छेद ३**  
**अनुदान कार्यक्रम**

६. अनुदान उपलब्ध गराइने आधार : यस कार्यविधि बमोजिम प्रदान गरिने अनुदानको प्रयोजनको लागि प्राङ्गारिक मलमा देहाय बमोजिमको मापदण्ड हुनुपर्नेछः

- (क) नेपालमा उत्पादन भई प्राङ्गारिक तथा जैविक मल नियमन कार्यविधि, २०६८ (संशोधन सहित) बमोजिम दर्ता भई सूचीकृत भएको ।
- (ख) मलको प्याकेजमा व्यापारिक नाम उल्लेख भएको ।
- (ग) मलको उत्पादन र खपत गरिसक्नुपर्ने मिति, व्याच नं. र तौल प्रष्ट रुपमा देखिने गरि सुरक्षित रुपमा प्याकिङ्ग गरेको ।
- (घ) प्राङ्गारिक मल अनुदान निर्देशिका, २०६८ अनुसार न्यूनतम मापदण्ड र गुणस्तर पुरा भएको ।
- (ङ) मलमा पाइने पोषक तत्व को मात्रा प्रत्येक प्याकिङ्गमा उल्लेख गरेको ।
- (च) समितिले तोके बमोजिम अन्य आधार पुरा गरेको ।




७. अनुदान प्रवाह विधि :

- (१) यस कार्यविधि बमोजिमको अनुदान प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना अन्तर्गत उपलब्ध गराइने प्राङ्गारिक मलमा प्रदान गरिने छ ।
- (२) प्राङ्गारिक मलको अनुदान दर खुद्रा मूल्यको ७५ प्रतिशत हुनेछ र प्रति रोपनी बढिमा ५०० के.जि. सम्म अनुदानित मल उपलब्ध गराइनेछ । आलुवाली उत्पादन अन्तर्गत बढिमा १५०० के.जि. सम्म अनुदानित मल उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- (३) कृषकस्तरमा मलको मूल्य ढुवानी छुट्ट्याएर कायम गरिनेछ र प्राङ्गारिक मलको ढुवानी जिल्लाभित्रको हकमा स्थानीय दर रेट र जिल्ला बाहिरको हकमा भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालयबाट प्राप्त दर रेट अनुसार उत्पादित स्थल देखि परियोजना/जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले तोकेको वितरण विन्दु सम्मकोलागि शतप्रतिशत ढुवानी अनुदान प्रदान गरिनेछ ।
- (४) १०० के.जि. भन्दा बढि रासायनिक मल खरिद गर्दा सिफारिस मात्राको घटिमा २० प्रतिशत प्राङ्गारिक मल प्रयोग गरेको प्राविधिक सिफारिसको आधारमा मात्र आपूर्ती गर्नु पर्नेछ ।

८. मल बिक्रि वितरण विधि :

- (१) कृषि सामग्री कम्पनीले प्राङ्गारिक मलको वर्गीकरण (कम्पोस्ट/प्राङ्गारिक धुलां, भर्मिकम्पोस्ट: दानादार (साधारणतया ६०:३०:१० अनुपातमा) अनुसार कृषकहरुको माग बमोजिम सुपरजोन/जोन र जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले गरेको माग र बजेटको आधारमा मलको परिमाण निर्धारण गरी टेण्डरको लागी सूचना प्रवाह गर्नेछ ।
- (२) कम्पनीले सूचना प्रवाह गर्दा माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयमा पेश गरेको सूचीकृत मूल्य र मुद्रास्फितिलाई मध्यनजर गरी अधिकतम सिमा मूल्य राखि टेण्डर आह्वान गर्नेछ ।
- (३) माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयमा सूचीकृत उत्पादक वा बिक्रेताले आफुले उपलब्ध गराउन सक्ने मलको प्रकार, मात्रा, गुणस्तर तथा प्रस्तावित मूल्य खुलाई, आफुले जुन

मल उत्पादन गर्ने हो सो मा मात्र प्रमाण सहित नियम पूर्वक धरौटी राखि टेण्डर भर्नु पर्नेछ ।

- (४) उत्पादक/बिक्रेताले तोकिएको स्थानमा अनिवार्य रुपमा तोकिएको प्रकार तथा मापदण्ड अनुरूप मल उपलब्ध गराउने प्रतिवद्धता पत्र समेत संलग्न गर्नुपर्नेछ ।
- (५) प्राङ्गारिक मलको परिमाण र गुणस्तर विश्वसनीय बनाउने प्रयोजनकोलागि मलको उत्पादनस्थल र गन्तव्य स्थलमा उत्पादक/बिक्रेताले मल पु-याएपछि जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, जोन र सुपरजोन कार्यालयले सम्बन्धित प्राविधिकबाट गुणस्तर र परिमाण एकिन गरेको आधारमा मात्र भुक्तानी व्यवस्था कृषि सामग्री कम्पनीले गर्नेछ ।
- (६) कृषि सामग्री कम्पनीले माग/आवश्यकता अनुसार सुपर जोन, जोन, ब्लक र पकेटमा मल उपलब्ध गराउनेछ ।
- (७) कृषकसम्म मल पुगेको जानकारी जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, जोन, सुपर जोन, ब्लक र पकेटले प्रमाणीत गरी पठाउनेछ । कृषकलाई उपलब्ध भइसकेको सिफारिसको आधारमा मात्र भुक्तानी गरिनेछ ।
- (८) कम्पनीले खरिद गरेको मलको मूल्य र अनुदानमा उपलब्ध गराउँदा कायम हुने मूल्य बीचको फरक रकम र ढुवानी भाडाको रकम समितिको स्वीकृतमा प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजनाद्वारा कम्पनीलाई अनुदानको रुपमा उपलब्ध गराइने छ ।

#### ९. प्राङ्गारिक मल बिक्रेता सूचीकरण :

- (१) दफा ८ को उपदफा १, २, ३ बमोजिम कृषि विकास मन्त्रालयबाट मल उत्पादन गर्ने अनुमति प्राप्त गरेका प्राङ्गारिक मल उत्पादक, बिक्रेता वा डिलरहरुले आफूले उपलब्ध गराउने मलको प्रकार, मात्रा, गुणस्तर र मूल्य समेत खुलाई दफा ६ मा उल्लेखित आधारहरु पुष्टि हुने कागजात सहित माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ । निवेदकले कुन-कुन जिल्लामा कतिवटा बिक्री केन्द्र वा डिलर छन् सो को नाम र रजिष्टर्ड नम्बर समेत उल्लेख गरी निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा १ बमोजिम पर्न आएका निवेदन उपर जाँचबुझ गरी दफा ६ बमोजिमको आधार पुरा गरेको पाईएमा माटो व्यवस्थापन निर्देशनालयले मल आपूर्तिकर्ताको रुपमा सूचीकृत गरी प्राङ्गारिक मलको आपूर्ति तथा बिक्री वितरणमा सहभागी हुन पाउने

उत्पादक वा विक्रेताको सूची तयार गरी विभिन्न उत्पादक वा विक्रेताहरुले बिक्रि गर्ने मलको नाम र उक्त मलहरुको खुद्रा मूल्य सार्वजनिक गर्नेछ ।

- (३) उपदफा २ बमोजिम सूचीकृत उद्योग वा उत्पादक वा विक्रेताहरुबाट बिक्रि हुने मलमा मात्र अनुदान उपलब्ध गराईनेछ ।

#### परिच्छेद ४ गुणस्तर नियन्त्रण

##### १०. गुणस्तर नियन्त्रण सम्बन्धि व्यवस्था :

- (१) मापदण्ड अनुसार गुणस्तर मापन गर्न जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा मल निरीक्षक र प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजनाको सन्दर्भमा सम्भव भए सम्म प्रत्येक सुपर जोन र जोनमा १-१ जना विज्ञ नियुक्त गरिनेछ ।
- (२) मल निरीक्षक/विज्ञले कुनै पनि बेला नमूना संकलन गरी परिक्षणको लागी नेपाल सरकार का प्रयोगशाला वा तोकिएका प्रयोगशालामा परिक्षणको लागी पठाउन सक्नेछ ।
- (३) न्यून गुणस्तरको प्राङ्गारिक मल बिक्रि वितरण गरेको पाइएमा अनुदान प्रवाह गरिने छैन र त्यसो गर्ने उत्पादक वा वितरकलाई अनुदान कार्यक्रममा समावेश गरिने छैन । साथै दर्ता/सूचीकरण खारेजीको लागी विज्ञले कृषि विकास मन्त्रालयमा सिफारिस गर्नेछ, र सोहि अनुसार सूचीकरण खारेजी गरिनेछ ।
- (४) बिक्रि नभएको मल बिक्रि भएको तथा यकिन परिमाण पेश नगरी परिमाण तल माथी गरी वा ढाँटी अनुदानका लागी पेश गरेको पाइएमा समेत दर्ता/सूचीकरण खारेजी गर्न सिफारिस गर्न सकिनेछ ।

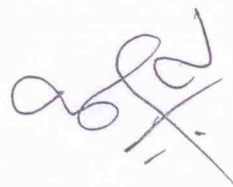


## परिच्छेद ५

### अनुगमन निरिक्षण

#### ११. अनुगमन तथा निरिक्षण सम्बन्धि व्यवस्था :

- (१) अनुदानमा वितरित मलको अनुगमनको मुख्य जिम्मेवारी प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना र सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको हुनेछ । जोन र सुपरजोन स्तरमा जोन र सुपरजोन कार्यान्वयन गर्ने इकाइले अनुगमन निरिक्षण गर्नेछ । पकेट तथा ब्लक तहमा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले अनुगमन निरिक्षण गर्नेछ । चौमासिक रुपमा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरु, जोन, सुपर जोनहरुले अनुगमन प्रतिवेदन परियोजनाको केन्द्रीय कार्यालयमा पठाउनेछ र सो को जानकारी सम्बन्धित क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय र कृषि विभागमा पठाउनेछन् ।
- (२) प्राङ्गारिक मलको गुणस्तर र परिमाण सम्बन्धमा कृषि विकास मन्त्रालय, कृषि विभाग, माटो व्यवस्थापन निर्देशनालय, क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय तथा क्षेत्रीय माटो परिक्षण प्रयोगशालाबाट अनुगमन निरिक्षण तथा मूल्यांकन गरिनेछ ।
- (३) प्राङ्गारिक मलको बिक्रिवितरण पारदर्शी रुपमा भए/नभएको सम्बन्धमा सम्बन्धित गाउँ विकास समिति/नगरपालिकाहरुबाट अनुगमन निरिक्षण गरी समितिलाई जानकारी गराउन सक्नेछ ।
- (४) यसरी गरिने अनुगमन निरिक्षणमा उत्पादक/विक्रेताको तर्फबाट समेत सहभागी गराउने व्यवस्था पकेट र ब्लकको हकमा जिल्ला कृषि विकास कार्यालय र जोन तथा सुपरजोनको हकमा प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाले गर्नेछ ।
- (५) यसैगरी प्राङ्गारिक मलको विक्री वितरण र सो को गुणस्तर एवं उपयोगको सम्बन्धमा कृषि विभाग, क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय र जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले नियमित अनुगमन गरी पठाएको प्रतिवेदन परियोजनाद्वारा संकलन एवं विश्लेषण गरी प्रत्येक महिना कृषि विकास मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।



परिच्छेद ६

विविध

१२. गुनासो तथा उजुरी सुन्न सक्ने :

- (१) मल बिक्री वितरणको सम्बन्धमा पर्न आएको उजुरी समिति ले सुन्न सक्नेछ ।
- (२) समितिले आवश्यक छानविन गरी दोषी उपर कानूनी कार्यवाही गर्न स्थानीय प्रशासन समक्ष लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

१३. सुरक्षा व्यवस्था : समितिले स्थानीय प्रशासनलाई सुरक्षा व्यवस्था मिलाउन अनुरोध गर्न सक्नेछ ।

१४. बैठक भत्ता : बैठक भत्ता नियमानुसार हुनेछ ।

१५. कार्यविधिको व्याख्या: अनुदान वितरण सम्बन्धि यस कार्यविधिको व्यवस्था अपूर्ण तथा अस्पष्ट भएमा वा कार्यविधिको कार्यान्वयनमा व्यवधान भएमा समितिले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ ।

१६. खारेजी र संशोधन : कृषि विकास मन्त्रालयले आवश्यकता अनुसार यो कार्यविधिमा संशोधन तथा खारेजी गर्न सक्नेछ ।

